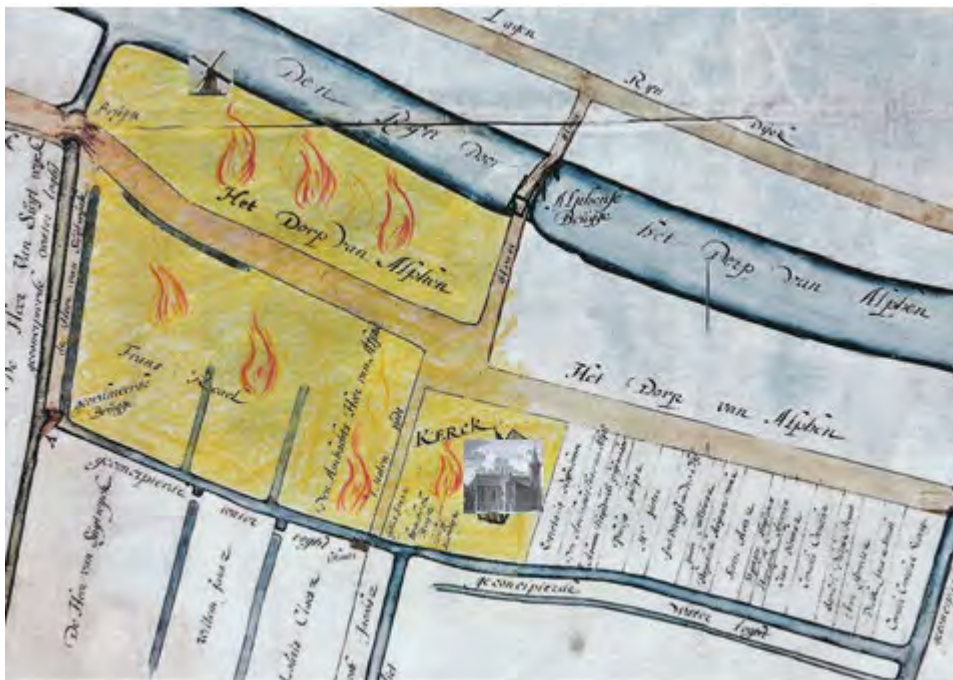

19 mei 1619

Zondagsrust ?

**Eerste
Pinksterdag ?**

Het omloop kanaal is er in 1619 nog niet. Dit is een plattegrond uit 1660. Wel zichtbaar is het deel van Alphen dat op 19 mei 1619 afbrandde.

De kerk in Alphen vanaf het begin

Wanneer de Here Jezus met zijn discipelen door Israël trekt, brengt Hij het evangelie onder de Joden. Een aantal gelooft wat Hij vertelt en een aantal ergert zich aan Hem. Aan zijn discipelen geeft Hij de opdracht: Gaat heen en verkondig het evangelie aan alle volken. Bij de uitstorting van de Heilige Geest op het Pinksterfeest gaat de kerk van start. De discipelen en apostelen trekken er op uit om de opdracht van de Heiland uit te voeren. Het Romeinse Rijk wordt als eerste onder handen genomen. Via allerlei wegen komt het evangelie in Rome terecht. Veel mensen worden gegrepen door het evangelie, zo ook een groot aantal Romeinse soldaten. Er zijn zelfs relatief veel soldaten, die overgaan tot het christendom. Het is dan ook heel goed mogelijk dat er al heel vroeg Christenen wonen, waar nu Alphen aan den Rijn ligt. Misschien is er al in de Romeinse tijd een kerkje bij Castellum Albaniana. Een tempel van Jupiter zou natuurlijk evengoed kunnen, misschien zelfs waarschijnlijker. We weten dat niet en hebben daar ook geen concrete aanwijzingen voor. Het zou trouwens heel leuk geweest zijn als dat kerkje, als dat er al was, op de plek zou hebben gestaan waar nu de Adventskerk staat. Echter, meer dan een aardige gedachte, zonder enige vorm van zekerheid, is het niet.

Wanneer rond 250 na Christus de Romeinen onze streken gaan verlaten, omdat het waterniveau blijft stijgen en te veel land onder water zette of te drassig maakte, trekken heel veel ambachtslieden en andere bewoners met hen mee naar het drogere zuiden. De schaarse bronnen, die we via de Romeinen hadden, drogen op. We komen weer in de prehistorie terecht. De zee blijft invloed uitoefenen tot aan de hogere gebieden. Moerasvorming neemt weer toe. Slechts hier en daar in de duingebieden, op terpen en woerden, op wat zandruggen langs de rivieren en misschien in de vervallen castella wonen nog wat mensen. Verder zijn onze gebieden woest en verlaten. Op enkele plaatsen groeit het veen boven het water uit. Rivieren kronkelen door het landschap en blijven grond afzetten. Er groeit van alles – bomen, struiken, grassen en noem maar op. Een paar honderd jaar doet de natuur wat hij wil. De bossen zijn groot en hier en daar ondoordringbaar.

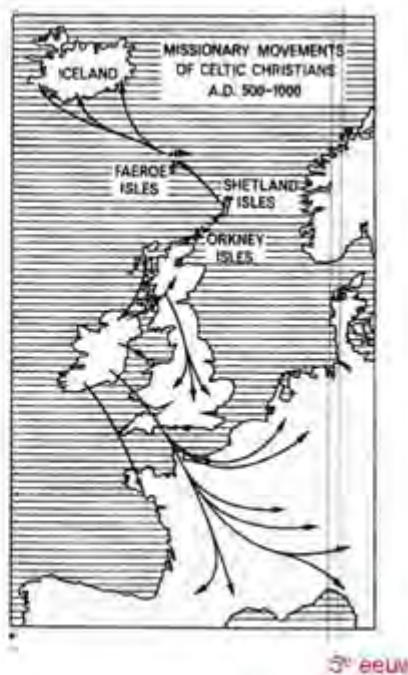
Zo rond het jaar 600 zien we dat er langzaam aan steeds meer bewoning tot stand komt. De zogenaamde volksverhuizing, waar je geen grote voorstelling van mag hebben, heeft plaats gevonden. Wat Friezen (een mengsel van een groot aantal stammen) en Saksen (idem) wonen hier. Ook vanuit het zuiden trekken groepjes mensen noordwaarts. Pioniers strijken neer in de duingebieden, op het hoogveen en langs delen van rivieren waar zich zand- of kleiruggen hebben gevormd.

In het zuiden, het voormalige Gallië, zijn de Franken en de Goten komen wonen. Zij zijn over de Rijn getrokken en hebben na verloop van tijd de heerschappij van de Romeinen overgenomen.

De Franken verslaan op hun beurt de Goten weer en bezetten een gebied zo groot als het huidige Frankrijk. Vanuit Italië wordt hier het evangelie gepredikt. Onder koning Clovis, die in 496 over gaat tot het christendom, wordt het hele rijk gekerstend. Dat gebeurt niet altijd even aardig. Soms worden gebieden met geweld tot het christendom bekeerd, soms gaat het op een rustiger manier. De diepgang van het geloof is denk ik niet zo groot geweest. Bonifatius zal daar later enorm veel werk aan krijgen.

De Christelijke Kerk breidt zich in de vijfde eeuw ook uit naar Engeland en Ierland (= eiland der heiligen). Hier ontwikkelen zich kloosters, waar een enorme diepgang in het geloof wordt bevorderd. Oude geschriften worden bestudeerd en nieuwe worden opgesteld. Hier is het ook dat Willibrord en Bonifatius hun opleiding ontvangen alvorens zij op zendingsreis gaan naar het vaste land.

De Christelijke Kerk breidt zich in de vijfde eeuw uit naar Engeland en Ierland (eiland der heiligen). Vanuit Ierland wordt later het Noorden van West-Europa gekerstend.

Van **Willibrord** weten we eigenlijk niet zo erg veel. Hij is bisschop van **Trajectum** geweest en voor het gemak nemen we maar aan dat hier Utrecht mee wordt bedoeld. Dat past trouwens mooi in het stukje prehistorie na globaal 250 na Christus! Uit zijn calendarium weten we dat hij aan land ging daar waar hij Engeland nog kon zien! Hij kwam dus niet aan land via de Rijn. Volgens kerkhistorici is Willibrord nooit boven de lijn **Hoek van Holland – Nijmegen** geweest.

Willibrord en Bonifatius

Van **Bonifatius** weten we veel meer. Hij was de grote organisator van de Kerk, eerst in Frankrijk en later in Duitsland. Hij kreeg zijn opdrachten van de paus in Rome. Bonifatius heeft heel veel brieven achtergelaten en natuurlijk zijn rapporten aan de paus. Zodoende kunnen we vrij nauwkeurig nagaan waar en wanneer hij zoal heeft gezeten. Bonifatius kon zich

mateloos ergeren aan het gebrek aan kennis van het Latijn door de geestelijkheid uit zijn dagen. Het onderwijs moest veel beter en de geestelijken moesten zich aan het celibaat houden. Veel lagere geestelijken echter waren zo arm, dat zij wel moesten trouwen om zo hun vrouw op het land te laten werken. Zij moesten toch ook eten? Dat het onderwijs beter moest, en vooral een verdieping in het Latijn, blijkt wel uit het volgende voorval. “Eens hoorde Bonifatius een priester iemand dopen: **In nomine patri et filia et Spiritus Sancti** – letterlijk vertaald: **in de naam van het vaderland en de dochter en de Heilige Geest.**”

Bonifatius heeft heel veel gereisd. Hij is door heel Europa getrokken. Dat hij echter bij het Friese Dokkum zou zijn vermoord, is zeer twijfelachtig. Hoewel – het gebied van de Frisii uit de Romeinse tijd loopt van Boulogne tot ver in Duitsland. De koning van de Friezen, Radbout, hield residentie in Dorestad, nu Wijk bij Duurstede? Dokkum bestond nog niet in 754!

Wat beide mannen hebben gedaan bij het tot stand komen van het christendom in onze omgeving is wel enorm. Velen hebben ze aan het werk gezet en het heeft heel wat opgeleverd.

Voor we verder gaan even een tussendoortje. Ergens op internet vond ik een leuk kaartje dat ons een aardig inzicht in het verleden kan geven. We moeten daarbij wel bedenken dat de vroegere geschiedschrijving met veel minder bronmateriaal aan het werk moest dan tegenwoordig. Ook was

het toen onmogelijk dat er een gat in de geschiedenis zat, omdat we geen bronnen zouden hebben. Er is soms wat ingevuld, waarvan we nu denken dat het niet helemaal juist is.

Meneer Plemper, de man die ons veel vertelt over Alphen tot ongeveer 1700, voert Bonifatius op als één van de personen, die ons een kermis bezorgt op de zondag, wanneer we de naamdag van de kerk, de Bonifatiuskerk, vieren. We zouden onze kerk aan Bonifatius te danken hebben. Sommigen denken zelfs dat hij de kerk hier persoonlijk zou hebben gesticht. Helaas: klinkklare onzin. Hij is niet bij Katwijk de Rijn opgevaren. Hoewel hij op de lijst staat, is hij niet in Utrecht geweest en dat hij bij Dokkum zou zijn vermoord, is ook niet waar. Want Dokkum bestond toen nog niet, zoals eerder is vermeld. Hoe zijn we aan de naam Dokkum gekomen? Op internet zoekend lezen we: *Over de oorsprong van de naam Dokkum zijn verschillende verklaringen in omloop. Sommigen denken aan een combinatie en samentrekking van de Friese mansnaam "Docko" die hier een erf of "heim/hiem" zou hebben bezeten. Anderen associëren Dokkum met "Tockingen", dat is een nederzetting aan een tocht of stroom. Schrijfwijzen voor de plaatsnaam waren onder meer "Dockinga" en **Dockynchirica***.

Gaan we op zoek naar de naam Duinkerken, dan komen we tot een merkwaardige ontdekking. Op het kaartje komen we de naam Duinkerken tegen en dat heet dan – **Dockynchirica** – en voor de kust ligt een eilandje: "Wilbord Sant". Wanneer je bij een nauwkeurige bestudering van het kaartje ook nog een **Dorestadum** en **Trajectum** tegen komt, dan zou je kunnen concluderen dat een deel van onze geschiedenis geclaimde geschiedenis is.

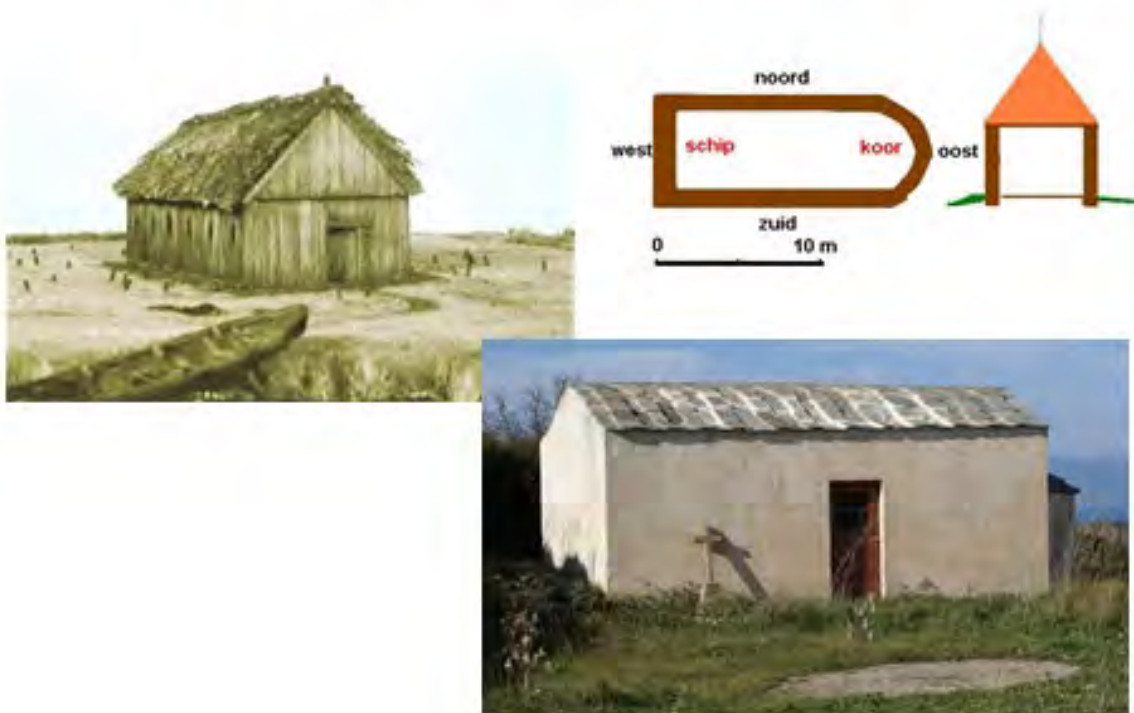
Hans Arie Kroon beweert in een artikel: **"De Rooms-Katholieke Kerken van Alphen aan den Rijn"**, over het ontstaan van de Alphense Kerk, de Bonifatiuskerk, dat deze rond 720 door Bonifatius zou zijn gebouwd.

We hebben al gezien dat dat niet juist kon zijn. De grond hier was drassig en er woonden nauwelijks mensen. Dat het kerkje van steen moet zijn geweest, lijkt erg onwaarschijnlijk, hout is aannemelijker.

Ik denk dat Hans Arie Kroon in de war is geweest met een kerkje dat in die tijd in Alphen Noord-Brabant moet zijn gesticht door ene Engelbrecht. Deze kerk is door Engelbrecht aan Willibrord geschonken plus een aantal boerderijen met horigen.

Als er in die tijd een kerkje in onze streek gebouwd zou zijn, zou die kerk er ongeveer hebben uitgezien als op de hier geplaatste beelden is weergegeven.

Hoe zag zo'n eerste kerkje er uit?

Lijkt alles zich zo'n beetje te settelen, komt men in Rome ineens tot de conclusie dat het Heilige Land van de Islam moet worden bevrijd. Paus Urbanus II heeft hoogst persoonlijk contact hierover gehad en onder het motto "**God wil het**" worden duizenden de dood ingejaagd. Na zo'n tweehonderd jaar wisselende oorlog keert de rust weer. We hebben veel nieuwe dingen geleerd. Er wordt veel meer aan de waterhuishouding gedaan en er worden dijken aangelegd. De tijd dat er eindelijk beter en dieper geëvangeliiseerd gaat worden, breekt aan. Kennis en wetenschap krijgen veel meer aandacht, ook onder "leken".

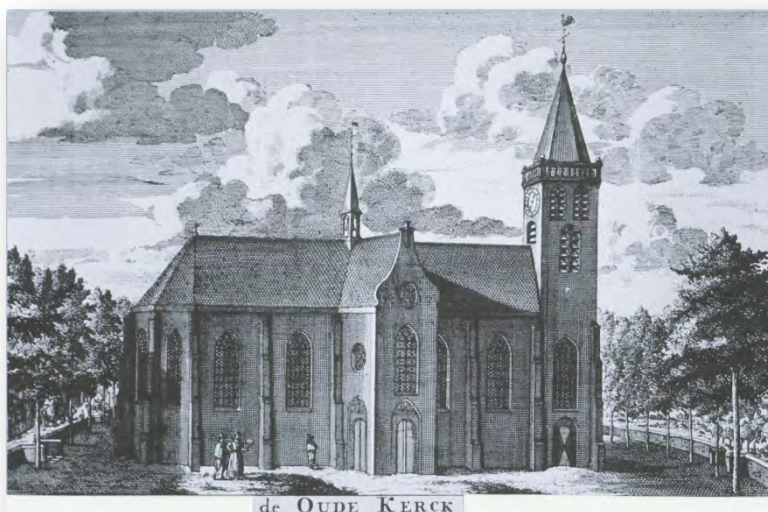
De geschiedenis wordt niet meer alleen door geestelijken geschreven, ook anderen gaan zich hiermee bezighouden. We beginnen alles op te schrijven. We hoeven niet meer uit eenzijdige bronnen de geschiedenis te leren begrijpen.

Dat Hans Arie Kroon denkt dat al in de tijd van Willibrord en Bonifatius hier een kerkje moet hebben gestaan, is niet zo heel erg vreemd. Na de kruistochten komt Utrecht tot volle wasdom en op allerlei plaatsen gaan kloosters eens inventariseren waar zij bezittingen hebben en waar zij dus inkomsten vandaan kunnen halen. Vooral vanuit Echternach worden hele tochten ondernomen om vanuit hun archieven bezittingen terug te

krijgen. Het gaat dan om bezittingen waar oude oorkonden van zouden kunnen zijn. Monniken worden met kopieën van die oorkonden op pad gestuurd om bezit op te eisen. Helaas blijkt dat niet alle oorkonden origineel zijn en dat er nogal wat vervalste oorkonden in omloop zijn. Dit betekent, dat de kerk in Alphen in elk geval geen bezit van Echternach is. Wel komt er een redelijk goed register tot stand, waarin kerken e.d. staan genoteerd. We kunnen nagaan wanneer kerken hun bijdragen gaan betalen en hoeveel er betaald moet worden. Wat Alphen aangaat worden we genoemd in het boek van de kerkelijke tienden van 1275-1280. Deze belasting wordt geheven als er een kerkje en dus een gemeente is. Zo wordt dus ook Alfna (=Alphen) genoemd. **Hier staat dus een kerkje.** Het is heel goed mogelijk dat rond 1200 hier al een klein houten kerkje heeft gestaan.

We hebben al eerder gelezen dat na de kruistochten o.a. de waterhuishouding wordt aangepakt. Er worden dijken gebouwd. Eerst de Hoge Zijde, zodat het gebied tussen Maas en Rijn droog zou blijven. Later wordt ook de noordzijde van de Rijn aangepakt. Dat moest wel, want men wint er erg veel turf.

De zaken gaan goed en Alphen groeit uit tot een plaatsje van om en nabij de 335 inwoners (Alphen en omstreken) in 1494. Dan hebben we inmiddels een nieuwe kerk gebouwd, van steen, die we voor het gemak de “Oude Kerck” noemen, maar in werkelijkheid de Bonifatiuskerk heet. Tussen 1450 en 1460 is deze kerk gebouwd. Deze conclusie trekken we omdat in 1451 een schenking van **“een gedeelte lands, bestemd tot een kapellerie in de kerk van Alphen”** (=kerkelijk gebied) is geweest door de heer Van Raephorst. Gemakshalve laat ik de nieuwe Bonifatiuskerk in 1455 inwijden.

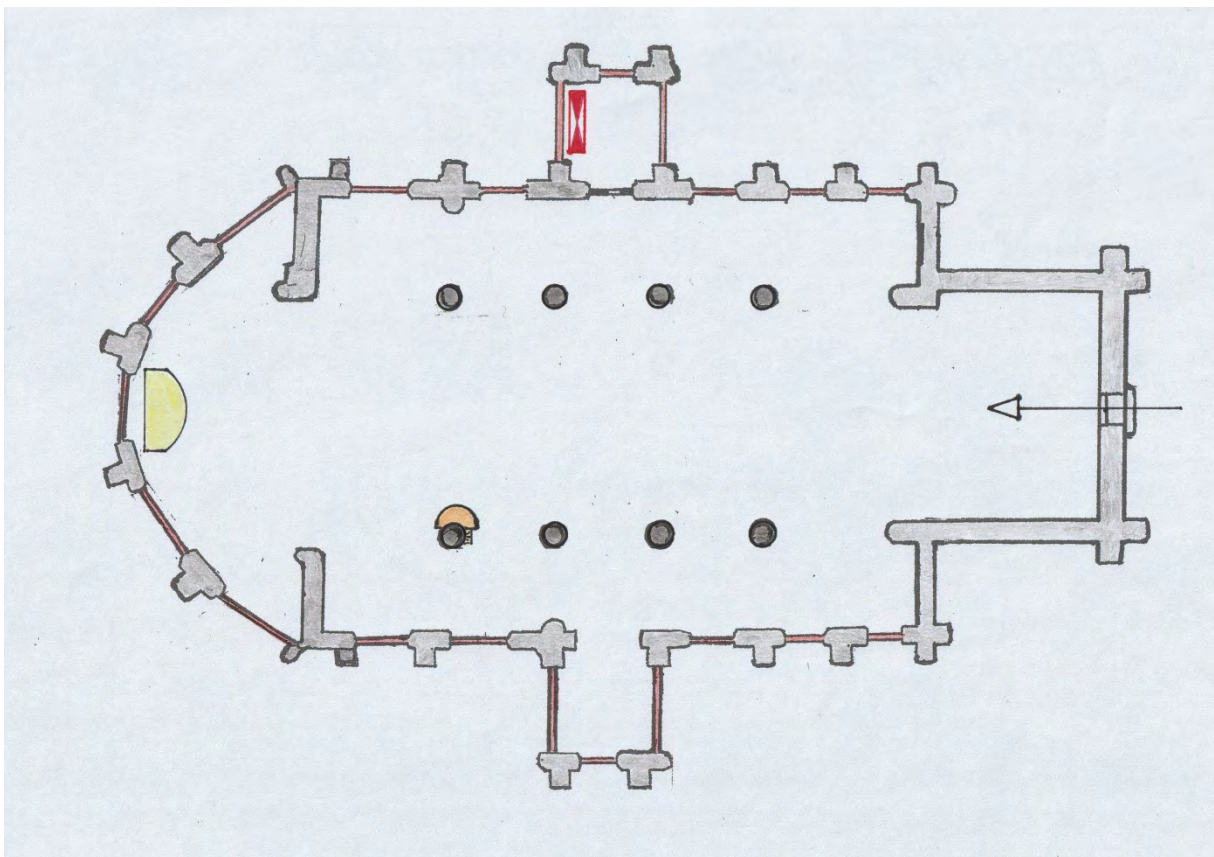
De “Oude Kerck”, zoals die later door een tekenaar is afgebeeld. Wanneer deze tekening is gemaakt weten we niet precies. Dat kan wel eens veel later geweest zijn.

Het is een mooie, fraaie kerk geworden, waar we helaas geen afbeelding van hebben. Een kerk die in 1555 geroemd wordt wegens “haar schoon interieur en kostelijke versierselen”.

Er hing ook een geweldig schilderij in de kerk waarop Jacob Jansz van Oudshoorn en zijn vrouw Haesje van Assendelft op stonden, samen met hun negen kinderen. Na de Beeldenstorm is het schilderij uit de kerk verdwenen. Wanneer je het nu wil zien moet je naar het Rijksmuseum in Amsterdam.

Na het bestuderen van de pentekening van de Oude Kerck en de bouw van de Nieuwe Kerck zijn we tot een plattegrond van de Oude Bonifatiuskerk gekomen. Deze kerk was met het koor gericht op het oosten en de toren stond aan de westzijde van de kerk, aan de kant waar nu de Paradijslaan met het omloopkanaal is. Toen moest het omloopkanaal nog worden gegraven.

Hier dus een plattegrond zoals die er vermoedelijk in 1455 uit heeft gezien. Voor het gemak zijn er vier pilaren ingetekend. Het zijn er zeker meer geweest.

We komen de kerk binnen door de deur onder de toren. Zijn we binnen, dan staan we onder het orgel en kijken vooruit naar het altaar in het koor, het altaar met de Heilige Hostie en eventuele relikwieën. Links en

rechts verheffen zich twee rijen zuilen. Het zullen eenvoudige Dorische zuilen geweest zijn, die met spitsbogen aan elkaar zijn verbonden. Deze zuilen dragen het ronde kapgewelf. Tussen de zuilen en de buitenmuur loopt het dak schuin af. Het koor wordt afgesloten door de vijf gelijke zijden van een gelijkbenige tienhoek. Aan de laatste pilaar links heeft een wonderschone preekstoel gehangen, die via een wenteltrapje bereikbaar was. Vanaf de kansel had men tevens zicht op een beeld van Bonifatius, waar van men aannam dat hij ook de stichter van de kerk was. Zeker in de tijd van Plemper was men daar zeer van overtuigd. Wel was de kerk in elk geval aan Bonifatius gewijd. Er was ook nog een extra altaar, gewijd aan de Heilige Maagd. Dit altaar stond misschien wel in de rechter zijbeuk.

Aan de noordoost zijde werd later een sacristie gebouwd, die niet alleen de brand van 1619 heeft doorstaan, maar ook de brand van 1916!

De toren, zoals gezegd, op het westen gericht, is fors. Of de toren 20 Rijnlandse roeden hoog was (60.27 meter) en zo als baken in zee kon dienen, kunnen we zeer betwijfelen. Inmiddels zijn de nieuwe duinen zo hoog, dat de toren vanuit zee nooit gezien kan worden. Ook op de oude pentekeningen lijkt mij de toren minder hoog.

Of er banken in de kerk hebben gestaan weten we eigenlijk niet. In elk geval stonden er banken langs de zijanten voor de wat ouderen kerkleden. Als de rest van de gemeente stond, zal dat misschien wel invloed op de lengte van de dienst en de predicatie hebben gehad.

Beeldenstorm

Economische malaise, grote werkeloosheid en honger onder de textielarbeiders in de Zuidelijke Nederlanden zijn de aanleiding voor de grootscheepse plundering van de kerken. Men dacht dat daar geld genoeg was om hen te helpen, maar dat gebeurde niet. Allerlei duistere figuren hebben meer vernield dan nodig was. De storm woei over naar het noorden. Ook daar werd er geplunderd en nodeloos vernield.

Hoe de Beeldenstorm (1566) in Alphen heeft huis gehouden, weten we niet precies. Plemper meldt dat veel gespuis actief is geweest tijdens de Beeldenstorm – daar duidt “**storm**” immers op. Anderen melden dat het hier wel mee viel. Dat lijkt mij ook zeer aannemelijk, want het schilderij van Jacob Jansz Oudshoorn overleeft deze gebeurtenis. Plemper schetst mijns inziens een algemeen beeld. Natuurlijk zijn de beelden en altaren uit de kerk verdwenen toen de kerk over ging tot het protestantisme. Wanneer de Bonifatiuskerk overging naar het protestantse deel in Alphen en de naam voor ons veranderde in de “Oude Kerck” weten we niet precies.

Als de kerkhervorming om zich heen heeft gegrepen, is het logisch dat er een tekort is aan predikanten. Ook de organisatie moet nog tot stand komen. Natuurlijk worden er direct oude patronen uit de vroeg christelijke kerk gebruikt. In Alphen is niet direct een predikant ter beschikking. Uiteindelijk weet de Classis Woerden de stad Leiden te bewegen één van haar Leidse predikanten uit te lenen aan Alphen. Volgens de bronnen komt in juni 1582 **Ds. Petrus Hacke** voor drie maanden naar ons dorp. Echter op de lijst met predikanten in de consistoriekamer staat Ds. Petrus Hacke niet als eerste vermeld.

1578 - 1579 Tieleman Cupus

1579 - 1584 **Petrus Hackius**

1579

(3mnd.) - Mr. Gerbrand Jansz.

1584 - 1597 Frans Jansz. Pit, of Franciscus Pythius

1597 - 1600 Wouter Evertsz. de Wit; Gualtherus Wittius

1601 - 1603 Jochem Jansz. van der Horst; Joachimus Horstius

1603 - 1622 **Paulus Bernardi Mercator**

1622 - 1637 **Dirck Dircksz. van Wyckenburgh; Theodorus van W.**

Wat hier in elk geval duidelijk uit lijkt te worden, is dat de overgang van de kerk al voor 1578 heeft plaats gevonden. Misschien wel direct na de Pacificatie van Gent in 1576.

De toren stort in.

Op 7 april 1574 komt een horde Spanjaarden ons dorp binnen vallen. Na de slag op de Mokerheide hervatten de Spanjaarden het beleg van de stad Leiden. In Alphen roven ze allerlei materialen om versterkingen tegen Leiden te bouwen. Uit de toren worden het ijzerwerk en de klokken gehaald. De schout: **Claes Philipsz. van Leeuwen**, wordt gevangen genomen, tenzij men 1100 guldens losgeld wil betalen – dit gebeurt. De Spanjaarden trekken met hun buit richting Leiden en komen een troep watergeuzen tegen. De klokken worden in de Molenvliet gegooid. (Na het beleg halen de Leidenaren de klokken op en beschouwen het als oorlogsbuit).

De Molenvliet in later tijden.

De Spanjaarden gaan op brute en mensonterende wijze met de mensen om. Of ze nu rooms-katholiek of protestant zijn maakt hen niet uit. Als ze maar even niet meewerken worden ze zonder pardon vermoord. Deze

manier van omgaan met mensen heeft waarschijnlijk er aan bijgedragen dat velen overstapten naar de nieuwe leer.

We laten 1574 achter ons en verplaatsen ons naar april 1580. In Alphen is **Mattheus van Heyningen** woonachtig. Hij is schoolmeester en organist. Op een zeker moment krijgt hij vrienden uit Amsterdam op visite. Wanneer de vrouwen voor het eten gaan zorgen, gaat Mattheus met zijn vrienden naar de kerk om wat psalmen en geuzenliederen te spelen. Weer thuis gekomen, gaan ze aan tafel om de maaltijd te nuttigen. Dan klinkt er in het dorp het geluid van instortend gesteente. Met donderend geraas is de kerktoeren ingestort, gelukkig zonder slachtoffers. Een versje uit dat jaar leert ons:

De schade wordt profesorisch gerepareerd en er kan gewoon kerk worden gehouden. Of het orgel nog functioneerde weet ik niet. Dat de kerk een sieraad was, wordt aan alle kanten beschreven en hebben we eerder gememoreerd. We weten helaas niet hoe de kerk er echt uit heeft gezien.

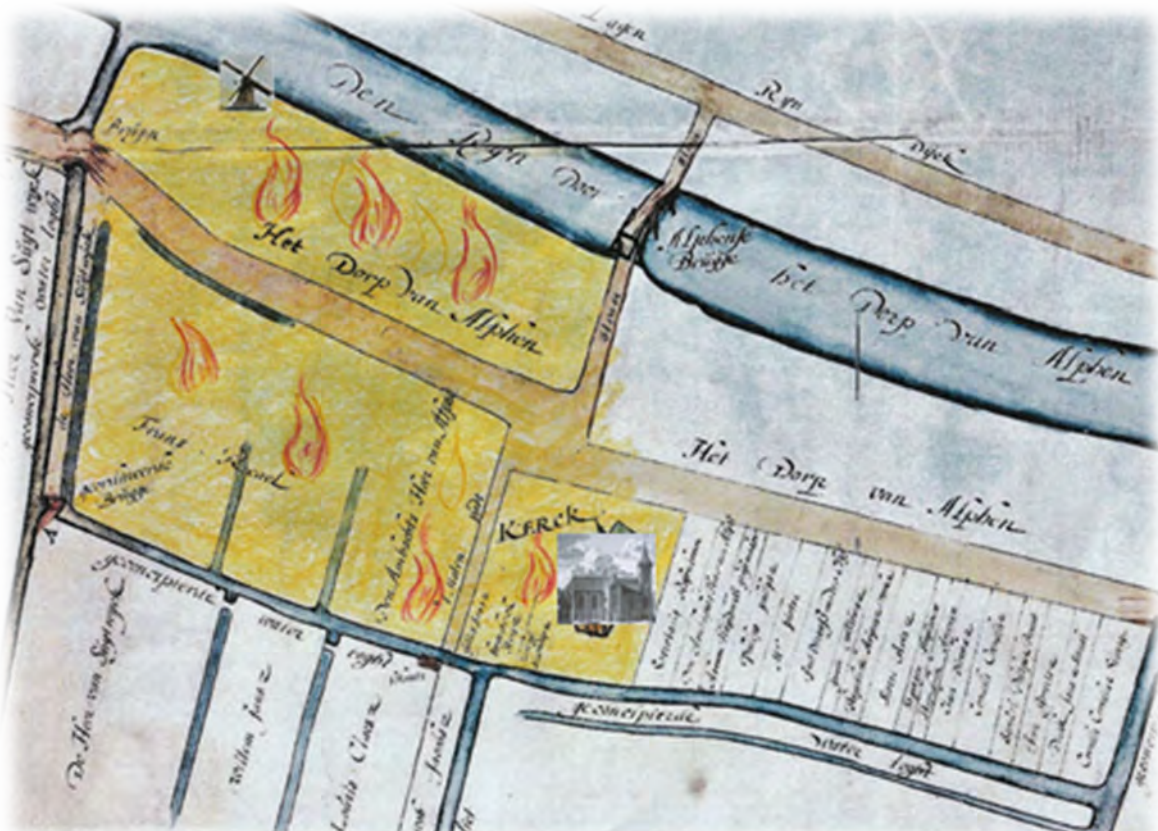
De brand van 19 mei 1619.

Eind 1618 werd in Alphen een man, Jean Hardy, gevangen genomen, omdat hij zich schuldig zou hebben gemaakt aan landloperij, bedelen en misschien nog erger. Als straf daarvoor wordt hij veroordeeld om gegeseld te worden. Hij is het hier totaal niet mee eens. Toch vindt de geseling plaats. Hij profeteerde daarop dat Alphen ernstig gestraft zal worden. De voorspelling lijkt uit te komen als vrij plotseling de beul komt te overlijden. Een zware brand teisterde op 19 mei 1619 het dorp en de kerk werd verwoest.

Op 8 oktober 1603 neemt de Contra-Remonstrantse dominee **Paulus Bernardi Mercator** het beroep naar Alphen aan. Hij heeft dan nog geen enkel idee wat hem hier boven het hoofd hangt. De Synode van Dordrecht moet nog gehouden worden (november 1618 tot mei 1619). Hij heeft zijn Pinksterpreek voor 19 mei 1619 klaar. Of die preek is gehouden is onbekend. Op die Eerste Pinksterdag vindt het noodlot plaats. De in werking zijnde oliemolen raakt over zijn toeren en slaat op hol. Er is geen redden meer aan. Het hout van het mechaniek begint te roken en te smeulen. Weldra staat de hele molen in lichterlaaie. Er valt van de molen niets meer te redden.

Het wordt allemaal echter nog veel erger. De wind, die uit het noordoosten ten noorden komt, spreidt een vonkenregen over het dorp. De rieten daken vatten vlam en het droge hout van de muren worden een gewillig slachtoffer van de vlammen. De vlammen komen gelukkig niet voorbij de Bruggestraat. Maar wat erger is, is dat de mooie kerk, met zijn prachtige kansel en interieur in vlammen opgaat. Het schoutenhuis, Huis te Leeuwen, met de wereldlijke archieven is niet meer. Hoe het kerkelijk gebeuren zich in de loopt der eeuwen had ontwikkeld, is, met het afbranden van de pastorie met de kerkelijke archieven, eveneens verloren gegaan.

Het omloopkanaal is er in 1619 nog niet. Globaal ziet Alphen er wel zo uit.

Een ramp heeft zich voltrokken. Hoe kan zo'n kleine gemeenschap dit ongeluk dragen? Dominee Mercator zit niet bij de pakken neer. Het leven moet immers doorgaan! Plannen worden gemaakt, afgewezen en goedgekeurd. Gelden worden op alle mogelijke manieren bijeen gescharreld.

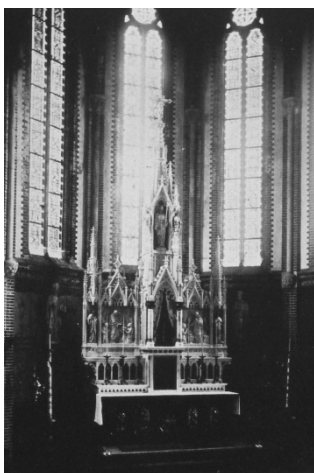
Nieuwbouw? Renovatie?

De Hervormde gemeen te van Alphen, waarvan de leden uit Alphen, Aarlanderveen Lage Zijde, Oudshoorn en de Gnephoek komen, moeten ongeveer Hfl. 43.000,--. ophoesten om nieuwbouw te kunnen betalen. Collecten, geldelijke aanslagen en een minimale tegemoetkoming van de Staten van Holland moeten zorgen voor het benodigde geld.

Inmiddels is de Synode van Dordrecht afgelopen. Veel maatregelen zijn genomen – o.a. dat de Remonstrantse predikanten uit hun ambt worden gezet. Dit levert veel vacatures op. Dominee Mercator moet veel preken in de omgeving om ook daar de kerkmensen te “voeden”. (Hij krijgt hier 400 gulden voor van de Staten van Holland). Naast alle werk gaat hij met schout en kerkmeester, **Philips Claesz. van Leeuwen**, door met het maken van plannen. Als de plannen leiden tot een aanbesteding op 2 maart 1622, is dominee Mercator net overleden. De aanbesteding en de voltooiing van de nieuwbouw heeft hij niet mee mogen maken. Philips Claesz. van Leeuwen maakt de aanbesteding wel mee, maar ook hij zal de nieuwbouw niet mogen zien. Hij komt in december 1622 eveneens te overlijden. Hij wordt opgevolgd door zijn zoon Claes Philipsz. Ook hij maakt de inwijding van de “Nieuwe Kerck” in 1624 niet mee – hij overlijdt in 1624. Zijn opvolger als schout en kerkmeester wordt **Gerrit Beunen van Wender**, die op 4 november 1624 wordt beëdigd.

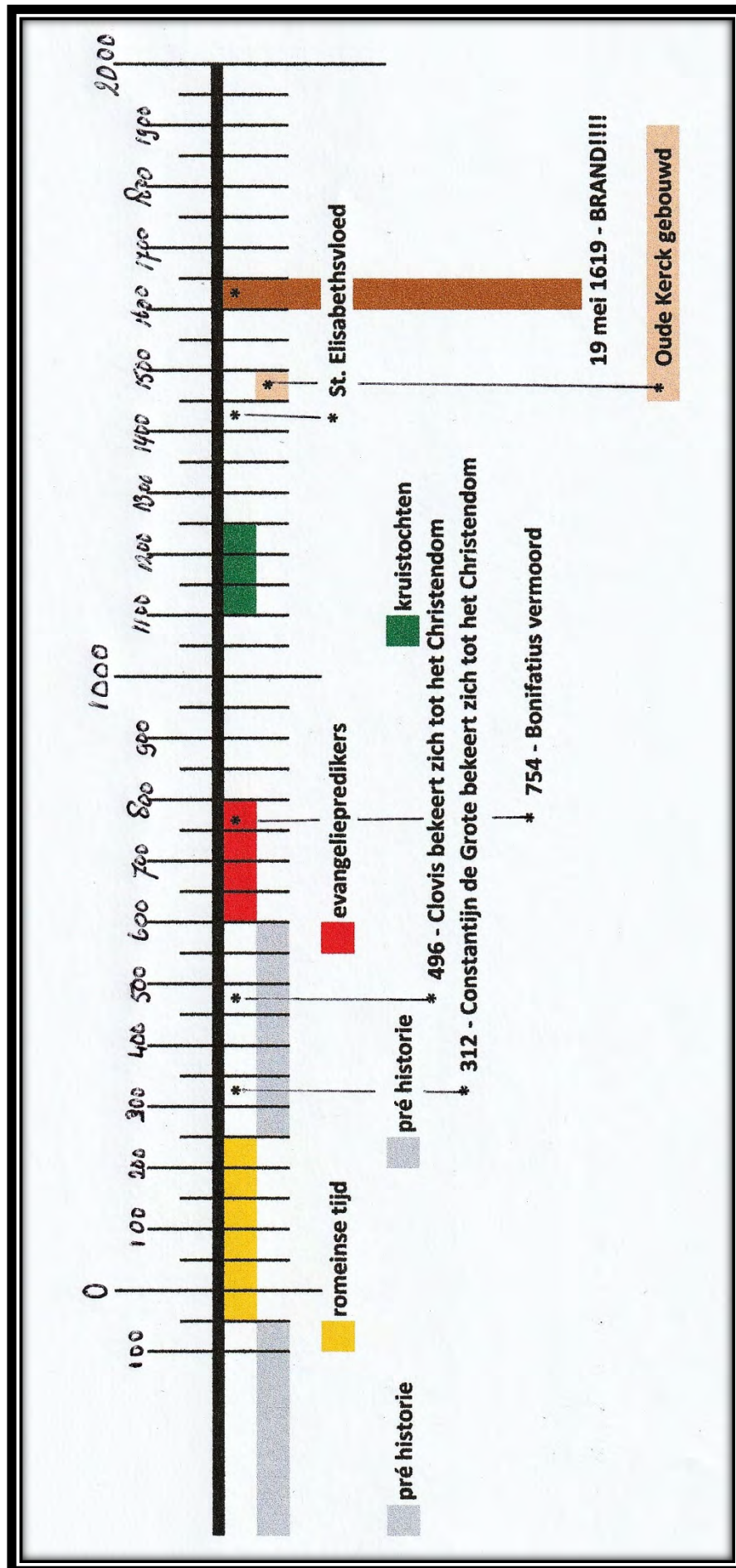
In de zomer van 1622 wordt in de vacature van Ds. Mercator **Dirck Dircksz. van Wyckenburgh** bevestigd. In 1624 mag hij de herbouwde, dus voor ons de “Nieuwe Kerck”, inwijden. Vermoedelijk op zondag 3 november 1624 vindt de inwijding plaats. (Op 3 november wordt er nl. een dubbele collecte gehouden).

De synode had bij alle besluiten ook een besluit over nieuwbouw van kerken opgenomen. Kwam je een roomse kerk binnen, dan werd je aandacht direct getrokken door het hoogaltaar. Dat paste niet binnen het protestantisme. Hier hoort de Bijbel centraal te staan. Daarom moest de

aandacht bij binnenkomst van de kerk direct getrokken worden door de opengeslagen Bijbel. Het Woord van God was immers voor iedereen. Ook wat betreft zaken voor de inrichting werden aangegeven.

Dit is een deel van een wat groter geheel dat ik aan het schrijven ben. T.z.t. zal de rest waarschijnlijk volgen. Dan zal de uitgebreide literatuurlijst die ik gebruikt heb ook worden gemeld.

Hans Lefeber.